

УДК 821. 161.2 – 3. 09

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/28.208531>

Олександра ГОНЮК,
 orcid.org/0000 0002 4985 6075
 кандидат філологічних наук,
 доцент кафедри української літератури
 Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
 (Дніпро, Україна) olexandrin31@gmail.com

ХРОНОТОП МІСТА В РОМАНІ С. ЖАДАНА «ІНТЕРНАТ»

Стаття присвячена дослідженню роману С. Жадана «Інтернат». Основна мета цієї розвідки полягає у виявленні особливостей репрезентації хронотопу міста як невід'ємного компонента побудови індивідуально-авторської картини світу у творі С. Жадана. Необхідним вважаємо вивчення взаємозв'язку хронотопу міста із хронотопами дороги, війни, свідомості, єдність яких становить хронотопний комплекс роману. Акцентовується відображення деструктивного впливу людини й війни на місто. Виявлено такі просторові урбаністичні локуси, складники інфернального простору міста-привида, як будинок, інтернат, вокзал. Розглядаються об'єктивний та суб'єктивний, або психологічний, час міста, пов'язаний зі сприйняттям і переживанням часу героями. Предметом дослідницької уваги постають такі маніпуляції автора з часом: часові зміщення, ущільнення, прискорювання або завмирання часу залежно від конкретних ситуацій. Виявлено психологічний хронотоп міста, репрезентований крізь призму свідомості головного героя, зміщення зовнішнього і внутрішнього хронотопу, завдяки яким герой знаходиться одночасно в кількох локусах – у конкретному місці фізичного перебування та в просторі своїх думок і спогадів.

З'ясовано, що хронотопний комплекс твору представлений хронотопами міста, дороги, війни, пам'яті; часопростір міста інтертекстуальний та символічний, тяжіє до психологізації. Моделювання хронотопу міста відбувається за допомогою взаємодії локусів вулиці, будинку, вокзалу, протиставлених локусам батьківського дому, інтернату, блокпосту. Досліджено предметно-просторову (образи забудов), природно-ландшафтну (географічно-територіальне розташування міста) й емотивну (відчуття, емоції героїв у сприйнятті міста) складові частини хронотопу міста.

Ключові слова: хронотоп міста, часові зміщення, психологічний простір, локус будинку, інтернат, інтертекстуальний і символічний простір.

Oleksandra HONYUK,
 orcid.org/0000 0002 4985 6075
 Candidate of Philological Sciences,
 Associate Professor at the Department of Ukrainian Literature
 of Oles Honchar Dnipro National University
 (Dnipro, Ukraine) olexandrin31@gmail.com

THE CHRONOTOP OF THE CITY IN THE NOVEL “BOARDING SCHOOL” BY S. ZHADAN

The article is devoted to the study of S. Zhadan's novel “Boarding school”. The main purpose of this article is to identify the features of the representation of the chronotope of the city as an integral component of the construction of an individual-author's picture of the world in the work of S. Zhadan. Necessary consider the study of the relationship of the chronotope of the city with the chronotopes of the road, war, consciousness, the unity of which is the chronotopic complex of the novel. The reflection of the destructive influence of man and war on the city is emphasized. Spatial urban locus components of the ghost city, such as a house, a hostel and a train station, have been identified. We consider the objective and subjective, or psychological, city time associated with the perception and experience of time by the heroes. The subject of research focuses on the following manipulations of the author over time: temporal displacement, compaction, acceleration or fading depending on specific situations. The psychological chronotope of the city, represented through the prism of consciousness of the hero, the displacement of the external and internal chronotope, through which the hero is simultaneously in several locus – in a specific place of physical residence and in the space of his thoughts and memories, is revealed.

It is found that the chronotope complex of the work is represented by the chronotopes of the city, roads, wars and memory; the temporal space of the city is intertextual and symbolic, tends to psychologize. Simulation of the chronotope of the city occurs through the interaction of locus of the street, house, station opposed to the locus of the parental home, boarding school, checkpoint. Object-spatial (images of buildings), natural-landscape (geographical territorial location of the city) and emotional (feelings, emotions of heroes in the perception of the city) components of the city's chronotope were investigated.

Key words: city, chronotope, time offsets, psychological space, locus, boarding school, intertextual and symbolic space.

Постановка проблеми. У сучасному літературознавстві актуальними є дослідження хронотопу та його функцій у творах Ю. Андруховича, В. Даниленка, С. Жадана, С. Ушкалова й інших представників постмодерного письма. При цьому увага науковців акцентується на особливостях відтворення хронотопу міста в романному дискурсі згаданих авторів. Хронотоп міста є невід'ємним компонентом побудови індивідуально-авторської картини світу в «Лексиконі інтимних міст» Ю. Андруховича, «Коханні в стилі бароко» В. Даниленка, «Інтернаті» С. Жадана, «БЖД» С. Ушкалова, відіграє жанроутворюючу та сюжетотворчу функції, а також дозволяє заглибитися у характери героїв.

Довгий час в українській літературі традиційним було зображення міста як чужого й опозиційного для українського культурного простору, і як такого, що протиставлялося селу й було позначене негативною семантикою. А з урбанізацією пов'язуються такі негативні наслідки, як знецінення родинних зв'язків, нівелювання релігійних та морально-етичних цінностей.

Хронотоп міста в романі С. Жадана «Інтернат» тісно пов'язаний із хронотопами війни, дороги, хронотопом внутрішнього світу героя, зокрема хронотопом пам'яті. С. Жадан відомий харківський драматург, прозаїк і перекладач. Окреслюючи місце письменника в постмодерному дискурсі української літератури, Р. Харчук відзначає його націленість на реалістичну прозу. Прозовий доробок С. Жадана є продуктом сучасних реалій, що й зумовлює специфіку його рецептивного аспекту. За твердженням І. Бондаря-Терещенка про стиль письменника, «довговічність його культурного успіху уявляється, однак, залежною від збереженості його соціокультурного контексту» (Бондар-Терещенко, 2005: 54). У сучасному літературознавстві загальний стан дослідження хронотопу міста в художній рецепції С. Жадана в романі «Інтернат» фрагментарний. Отже, порушена нами проблема є науково перспективною й вимагає багатоаспектного вивчення.

Аналіз досліджень. Хронотоп міста в сучасній українській прозі досліджують Т. Бовсунівська, Я. Голобородько, Т. Гундорова, А. Ткаченко та ін. На окрему увагу заслуговує дисертація О. Кискіна «Урбаністичний хронотоп в постмодерністському романі («Чапаєв і пустота В. Пелевіна», «Перверзія» Ю. Андруховича, «Безсмертя» М. Кундери)», у якій дослідник відзначає посилення фрагментарності, індивідуалізацію часопростору у творах письменників-постмодерністів.

Аналіз творчості Сергія Жадана в різних аспектах висвітлений у працях С. Бондаренко,

А. Васькової, Г. Випасняк, Ю. Вишницької, Я. Голобородька, М. Мацієвської, Є. Стасіневича. Особливий внесок у вивчення доробку письменника здійснено Т. Гундоровою, зокрема у працях «Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн» і «Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми».

У низці інтерв'ю (записаних О. Гонтар, Д. Квасневською, Д. Куриленко, О. Чорною) письменник пояснює, які завдання ставив перед собою, працюючи над художнім текстом «Інтернату», пропонує власне трактування образної системи роману, «розкодовує» символічні образи та біблійні алюзії. Літературознавець О. Кухар звертає увагу на образ наратора та хронотоп дороги в романі «Інтернат», дослідження І. Сухенко присвячене подоланню безвиході у творі, а С. Уманець розглядає символіку образу пса у прозі С. Жадана.

У рецензіях на роман-подорож С. Жадана «Інтернат» І. Булкіної, Г. Василенко, К. Воздвиженського, Є. Стасіневича наголошується на важливості цього твору для сучасного українського культурного простору, його актуальності у зв'язку з порушеною проблемою війни на сході країни. Є. Стасіневич розглядає «Інтернат» в інтертекстуральному аспекті, проводячи паралелі з романом «Дорога» Кормака Маккарті. Г. Випасняк зосереджує увагу на просторах війни, топос втраченого дому стає предметом дослідження У. Федорів, проте наявні наукові літературознавчі розвідки, статті, рецензії висвітлюють творчість письменника не систематично, а зосереджені лише на окремих її аспектах.

Метою статті є виявлення особливостей репрезентації хронотопу міста в романі С. Жадана «Інтернат»; окреслення взаємозв'язку хронотопів міста, дороги, війни, свідомості, єдність яких становить хронотопний комплекс твору.

Виклад основного матеріалу. Романна дія «Інтернату» розгортається протягом трьох діб. За цей час головний герой Паша, учитель української мови, здійснює подорож через блокпости, зруйновані вибухами бомб будинки, вокзали, лікарні, щоб врятувати племінника Сашка.

Письменник використовує прийом ущільнення художнього часу: три доби наповнюються спогадами героя про дитинство, юність, батьків, навчання в педінституті. Хронотоп міста постає крізь призму свідомості Павла. Завдяки зміщенню зовнішнього та внутрішнього хронотопу герой може знаходитися одночасно в кількох локаціях – у конкретному місці фізичного перебування (наприклад, у приміщенні вокзалу) та в просторі своїх думок і спогадів про дитинство, юність, ті

далекі часи, коли матір була ще живою, а родина відносно дружною: «Світ простий і зрозумілий. Його рівно стільки, скільки ти зможеш відчути й охопити своєю пам'яттю... Тут натомість – усе на своєму місці, все можна пізнати на дотик, усе відчитується за голосом. Дім, наповнений тисячею предметів, місткий і вивчений напам'ять, до останнього гудзика в горішній шухляді. Родина, до якої звук так, як звикають до власного тіла» (Жадан, 2017: 227).

У романі-дорозі відтворюється триденне блукання Паші й Сашка під обстрілами й між зграй міських вулиць, спроба героїв дістатися додому. На думку Г. Василенко, І. Булкіної, учитель Павло – це людина, що виживає: «Людина, яка виживає, мовби «відморожується»: стає невибагливою та упокороною, гранично чутливою до звуків і запахів, при тому, що намагається нічого не чути і нічого не відчувати. Людина, яка виживає, намагається не думати, бо розум відмовляється бачити сенс у тому, що відбувається» (Василенко, Булкіна, 2018). Внутрішній світ героїв відтворений у граничній ситуації, коли вони перебувають на межі фізичних та психічних сил: «Людина, яка виживає, звекає до нетривкості, до хиткості, втрачає відчуття часу як перспективи. Її часопростір уривчастий, а сама вона не має майбутнього і планів, не має простору особистого і звичного, має тільки більш-менш безпечні місця тимчасового перебування. Тому цей роман ділиться на дні (всього три дні), тому його простір вимірюється короткими переходами: ще сто метрів, ще п'ятдесят, до під'їзду, до підвалу, до мосту» (Василенко, Булкіна, 2018). Сашко – це образ, який спочатку сприймається як другорядний, допоміжний, оскільки хлопець протягом романної дії просто супроводжує Пашу. Проте в останньому розділі роману письменник дає зрозуміти, що насправді з цих двох головним героєм є Сашко. У творі відбувається постійне зіставлення двох світоглядних планів: дорослого і дитини, причому Сашко постає як набагато мудріший за дорослого. Напівсирота, напівпокинута хлопець є духовно зрілою, цільною особистістю порівняно зі своїм дядьком Павлом і символізує потенційне майбутнє України.

Власні назви, які б дали змогу конкретизації часу й простору, у творі зустрічаються рідко, а топографію визначають загальні назви: місто, станція, переїзд, блокпост, вокзал, лікарня. Розтрощену будівлю інтернату С. Жадан позначає як метафору Донбасу. У творі немає чіткої вказівки, у якому місті відбувається дія, але за певними маркерами можемо припустити, що це

Дебальцеве. Як пояснює письменник в інтерв'ю з Д. Куришко, насправді в романі багато епізодів із реального життя: «Самої такої історії вчителя Паші не було, сюжет вигаданий. Але мені здається, що він міг би бути. В цих подіях за основу взято Дебальцівську операцію, коли українська армія виходила з Дебальцевого» (Куришко, 2017). Отже, історичний час твору можна позначити як січень 2015 року, а за пересуванням сил можна вирахувати місце: околиці Дебальцевого й Вуглегірська. Час дії в романі не конкретизований – зима, а в описі приміського робітничого селища побіжно повідомляються, що час дії – січень: «Чорні дерева в снігах, гостре гілля на тлі червоного неба – за парканом починається вулиця, білі сусідські будиночки, де-не-де жовті апельсини електричних вогнів, сади, огорожі, комини, з яких здіймаються дими, ніби це втомлені чоловіки стоять і розмовляють на морозі, випускаючи з легень теплий січневий дух» (Жадан, 2017: 5). Картини суворох зимових пейзажів у творі посилюють загальний драматизм дії.

Як відомо, Дебальцеве – місто в Донецькій області, що з лютого 2015 р. контролюється самопроголошеною ДНР. До збройного конфлікту на сході України воно було одним із найбільших залізничних вузлів країни. Місто розташоване на узвишші, з якого бере початок багато рік Донбасу. Перша просторова точка, зображена в романі, – робітниче приміське селище довкола станції є проекцією втраченого раю, адже «все їхнє селище будувалося довкола станції: вона давала роботу, вона ж давала й надію, подібна на чорне від паровозного диму серце, що прокачує кров довколишніх балок і лісосмуг» (Жадан, 2017: 8).

Уже з перших рядків роману місто репрезентується як простір страху, небезпеки, це «місто, що здали, залишили, разом з усіма, хто там живе, віддали в чужі руки, не втримали, відпустили» (Жадан, 2017: 21). Провідний засіб творення образу міста – звукова художня деталь: «важкі одиничні вибухи» (Жадан, 2017: 14). Смерть у ньому чатує на героїв на кожному кроці, адже Павло з Сашком блукають «вулицями, що прострілюються» (Жадан, 2017: 19), «розстріляними вулицями» (Жадан, 2017: 21), а тиша постає страшнішою за вибухи. Інтертекстуальність хронотопу виявляється як блукання Павла з племінником Сашком окупованим містом, зруйнованим війною, що є прозорою алюзією на блукання колами Дантового пекла. Воєнна дійсність, життя під час війни – це проекція пекла. У тексті простежується постмодерна гра символів: кафе із символічною назвою «Парадіз» нагадує перше коло

пекла. За біблійними уявленнями, саме в цьому місці знаходяться добродіє, в цілому непогані за життя люди, які не зуміли визначитися зі справжністю цінностей, не змогли пізнати Бога, отже, до раю їм потрапити не судилося, але й на пекельні муки вони начебто не заслуговують. Відвідувачі «Парадізу» – сіра маса, «маленькі люди», які не мають чіткої громадянської позиції, їм байдуже, якою мовою розмовляти, у якій країні жити.

Апокаліптичні мотиви увиразнюються у відтворенні буденного життя окупованого міста. В описі міста очима Павла простежується алюзія на пекло: «Паша дивиться на місто й зовсім його не бачить. Бачить лише чорну яму, над якою, наче повітряні змії, висять великі чорні дими з довгими хвостами. Так, мовби хтось викачує з міста душі. Й душі ці – чорні, гіркі, чіпляються за дерева, пускають коріння в підвали, ніяк їх не вирвеш. І ще там, далеко, з іншого боку міста, щось палахкотить, розповзаючись обрієм, ніби з ґрунту вийшла розпечена лава» (Жадан, 2017: 115). Апокаліптичні картини визначаються маркованими міськими топосами: вулицями, вокзалом, інтернатом, будинками.

Назва роману символічна – це емблема покинутого Донбасу, і, за Є. Стасіневичем, сила символізму якраз у його амбівалентності, не до кінця очевидності, двосторонності. Інтернат – це й символ усієї України, саме так, як пояснює письменник, він хотів передати «невкоріненість» життя: «я мав на увазі певну некоріненість. Некоріненість життя, невідчуження рідної країни»; «оця інтернатність, безпритульність, відсутність любові стосується всіх...» (Стасіневич, 2017). За І. Сухенко, «Інтернат» – насправді це співвідношення не лише з Донбасом, а з усім нашим постколоніальним суспільством, де є певна некоріненість, настороженість, певна відірваність від суспільства, від країни як такої. Коли є ти, є країна, і ваші інтереси не збігаються й більше того конфліктують (Сухенко, 2017). На думку дослідниці, алюзієм є розташування інтернату для дітей на горі, як і Касталії – резервації духовного життя з роману Г. Гессе «Гра в бісер» (Сухенко, 2017). Традиційно гора – це символ внутрішньої висоти людського духу, найвищої точки, «пупа» землі, центру, через який проходить вісь землі, богів землі та підземні царства, священні місця, де жили боги. У багатьох народів світу існували культу священної гори. У літературній традиції гора символізувала внутрішню високість людського духу, непохитність. Отже, локус гори як місцезнаходження інтернату в романі С. Жадана використовується в традиційному символічному

значенні та вказує на особистісну цілісність його малих мешканців, духовну вищість, порівняно із дорослими. Сходження на гору Павла символічне: відбувається духовне зростання героя.

Г. Випасняк, досліджуючи специфіку просторів війни в романі С. Жадана, пропонує поділити шлях героя «дім – інтернат – дім» на кілька «умовних етапів, співвідносних із відповідними локаціями, які власне і є тими символічними колами східноукраїнського пекла. Зокрема це мотель – вокзал – місто – інтернат – місто – вокзал – приміське селище – лікарня – дім» (Випасняк, 2019: 103). На окрему увагу заслуговує такий складник хронотопу міста, як локус будинку, дому, наділений амбівалентною символікою. Традиційно будинок, хата є символом Всесвіту, Батьківщини, рідної землі, безперервності роду, тепла, затишку, святості, добра й надії, материнської любові, захисту, допомоги. У давнину практично всі її елементи мали символічне значення. Уже з першого рядків у романі постає образ будинку Павла як символ його мікросвіту: «Паша любив цей будинок, жив тут ціле своє життя, збирався жити далі. Його побудували німецькі полонені, відразу після війни. Була це доволі простора будівля на дві родини» (Жадан, 2017: 9). Півбудинку належало дружній Пашиній родині: батьку, матері, Паші, сестрі, а другу половину її власник спалив та після пожежі не став відбудовувати: «Спалену половину будинку просто завалили, побілили стіну, жили далі. Зовні будинок нагадував половину хліба на магазинній полиці» (Жадан, 2017: 9). Образ будинку тісно пов'язаний з іншим символічним образом – хлібом.

Як відомо, хліб – символ добробуту, гостинності, хлібосољства, обрядовості, знак, символ культури, первісних здобутків, сонця, Господа, людського життя, радості, багатства. З образом хліба пов'язана ідея єдності родини, міцності життя, шлюбу, продовження роду, благополуччя, злагоди в сім'ї. Невипадково будинок героя нагадує «половину хліба», таким чином метафорично розкривається неповноцінність родинних зв'язків його власників, руйнування єдності. Як повідомляється згодом, мати Павла давно померла, батько старий та немічний і стосунки батька й сина втрапили тепло. Сестра Павла провідниця, давно живе окремо, розлучена, а сина Сашка здала в інтернат. Образ «надщербленого» будинку, як півхлібини, символізує руйнування родини, втрату родинного тепла, проте водночас він постає і символом родинного затишку, омріяним прихистком Павла й Сашка, адже в ньому «завжди пахне чистою білизою, ранки, наповнені хатніми клопотами,

робота, до якої звикаєш..., тихі вечори, темні ночі... Відчуття теплого дому, місця, де на тебе чекають і де про тебе подбають» (Жадан, 2017: 308). Образ зруйнованих воєнними діями будинків постає на різкому контрасті та стає втіленням страху, небезпеки й навіть смерті: «Будинок розламаний навпіл, меблі вивернуто назовні, мов кишки після ножового поранення. Дім великий, проте бідний, усередині майже нічого не лишилося: посуд, повний снігу, биті тарілки, перемашені соусом штори, втопані в мокру долівку, гострі уламки цегли...» (Жадан, 2017: 262).

Домівка – це своєрідний макрокосмос, «кокон», що рятує Павла від жорстокої воєнної дійсності. Кожен з елементів будинку (вікно, поріг) наділений відповідною символікою. За Енциклопедичним словником символів культури України, вікно – символ ідеї проникнення, потенційних можливостей, свідомості, світлоносності, отвору, через який здійснюється зв'язок людини із зовнішнім світом, потойбіччям, надії, очікування. Водночас вікно символізує небезпечний отвір, через який до оселі потрапляють зловорожі сили. Вибратися з «кокону» домівки для Павла означає вийти поза кордони, «зазирнути у вікна з монстрами» (Жадан, 2017: 265).

Важливу роль у романі відіграє хронотоп дороги, адже саме в дорозі відбуваються переплетіння людських долі і життєві колізії. Паша зустрічає багато людей на своєму шляху, кожен із них утілює метафоричний образ. «Герої Сергія Жадана завжди закинені у депресивний, загрозли-

вий, необжитий і непорядкований простір, де на них чигають повсякденні небезпеки й пастки, де шляхи заводять на безвість. Сюжети Жаданової прози – це переважно сюжети-подорожі, пов'язані з дорогою», – зауважує І. Сухенко (Сухенко, 2017).

Хронотоп дороги в романі символічний, наділений подвійною семантикою: для Павла це не лише фізичний шлях, а й духовний: дорога до себе справжнього, герой, мандруючи, здійснює ревізію власного внутрішнього світу. Для того, щоб повернутися додому через лінію фронту, йому щонайменше треба визначитися із громадянською позицією та відповісти на питання, на території якої країни знаходиться його дім.

Висновки. Аналіз специфіки організації художнього часу і простору в романі «Інтернат» дозволяє дійти висновку, що хронотоп міста займає важливе місце в структурі художнього тексту, представлений взаємозв'язком часових та просторових координат, що разом із хронотопом дороги, війни, пам'яті становлять хронотопний комплекс твору. Моделювання хронотопу міста відбувається за допомогою взаємодії локусів вулиці, будинку, вокзалу, протиставлених локусам батьківського дому, інтернату, блокпосту. У романі С. Жадана хронотоп міста має виразну предметно-просторову складову (образи забудов), а також природно-ландшафтну (географічно-територіальне розташування міста) й емотивну складові частини (відчуття, емоції героїв у сприйнятті міста). Часопростір міста інтертекстуальний та символічний, тяжіє до психологізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар-Терещенко І. *Ostmodern: геопоетика, психологія, влада*. Тернопіль, 2005. 144 с.
2. Василенко Г., Булкіна І. Сергій Жадан. *Інтернат* / опубліковано 01.02.2018. URL: <http://www.krytyka.com/reviews/internat/> (дата звернення: 13.04.2020).
3. Випасняк Г. О. Простори війни в романі С. Жадана «Інтернат». *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 8. Т. 2. 2019. С. 102–106.
4. Енциклопедичний словник символів культури України / за ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. Корсунь-Шевченківський, 2015. 912 с.
5. Жадан С. *Інтернат*. Чернівці, 2017. 336 с.
6. Кискін О. М. *Урбаністичний хронотоп в постмодерністському романі («Чапаєв і пустота» В. Пелевіна, «Перверзія» Ю. Андруховича, «Безсмертя» М. Кундери)*: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2006. 20 с.
7. Куришко Д. Жадан про «Інтернат»: приводячи війну у дім, ти ризикуєш втратити багато / опубліковано 06.12.2017. URL: <http://www.bbc.com/ukrainian/features> (дата звернення 15.04.2020).
8. Стасіневич Є. «Інтернат» Жадана: дорога до тихого дому / опубліковано 06.09.2017. URL: <http://www.chytomo.com/news/internat-zhadana-do-rogo-do-tixogo-domu/> (дата звернення: 15.04.2020).
9. Сухенко І. Подолання безвиході в романі Сергія Жадана «Інтернат» / опубліковано 14.12.2017. URL: <http://www.leport.com.ua/> (дата звернення: 15.04.2020).
10. Федорів У. *Топос втраченого дому в романі С. Жадана «Інтернат»*. *Вісник Київського національного ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. Вип. 1 (28). 2018. С. 43–45.
11. Харчук Р. Б. *Сучасна українська проза: Постмодерний період: навчальний посібник*. Київ, 2008. 248 с.

REFERENCES

1. Bondar-Tereshchenko I. *Ostmodern: heopoetika, psykhohohiia, vlada* [Ostmodern: geopoetics, psychology, power]. Ternopil, 2005. 144 p. [in Ukrainian].

2. Vasylenko H., Bulkina I. Serhii Zhadan. Internat [Sergiy Zhadan. Boarding school] / opublikovano 01.02.2018. URL: <http://www.krytyka.com/reviweus/internat/> (data zvernennia 13.04.2020) [in Ukrainian].
3. Vypasniak H. O. Prostory viiny v romani S. Zhadana "Internat" [Spaces of war in S. Zhadan's "Boarding school"] *Transcarpathian philological studios*. № 8. Vol. 2, 2019. p. 102–106 [in Ukrainian].
4. Entsyklopedychnyi slovnyk symboliv kultury Ukrainy [Encyclopedic dictionary of symbols of culture of Ukraine]. Za red. V. P. Kotsura, O. I. Potapenko, V. V. Kuibidy. Korsun-Shevchenkivsky, 2015. 912 p. [in Ukrainian].
5. Zhadan S. Internat [Boarding school]. Chernivtsi, 2017. 336 p. [in Ukrainian].
6. Kyskin O. M. Urbanistychnyi khronotop v postmodernistskomu romani ("Chapaiev i pustota" V. Pelevina, "Perverzija" Yu. Andrukhovycha, "Bezsmertia" M. Kundery) [Urbanistic chronotope in the postmodern novel ("Chapaiev and void" by V. Pelevin, "Perversion" by Yu. Andrukhovych, "Immortality" by M. Kundera)]: author. diss. cand. philol. of sciences. Kyiv, 2006. 20 p. [in Ukrainian].
7. Kuryshko D. Zhadan pro "Internat": pryvodiachy viinu u dim, ty ryzykuiesh vtratyty bahato [Zhadan about the "Boarding school": putting war on home you run the risk of losing much] / opublikovano 06. 12. 2017. URL: <http://www.bbc.com/ukrainian/features> (data zvernennia 15. 04. 2020) [in Ukrainian].
8. Stasinevich Ye. "Internat" Zhadana: doroha do tykhoho domu ["Boarding school" by Zhadan: the road to a quit home] / opublikovano 06.09.2017. URL: <http://www.chytomo.com/news/internatzhadana-doroga-do-tixogo-domy/> (data zvernennia 15. 04. 2020) [in Ukrainian].
9. Sukhenko I. Podolannia bezvykhodi v romani Serhii Zhadana "Internat" [Overcoming outstanding in the novel by Sergiy Zhadan "Boarding school"] / opublikovano 14.12. 2017. URL: <http://www.leport.com.ua/> (data zvernennia 15. 04. 2020) [in Ukrainian].
10. Fedoriv U. Topos vtrachenogo domu v romani S. Zhadana "Internat" [Topos of a lost home in the novel by S. Zhadan "Boarding school"]. *Bulletin of the Kyiv National University by T. G. Shevchenko. Literary Studies. Linguistics. Folclore*. № 1 (28). Kyiv, 2018. pp. 43–45 [in Ukrainian].
11. Kharchuk R. B. Suchasna ukrainska prosa: Postmodernyi period: navchalnyi posibnyk [Contemporary Ukrainian prose: The postmodern period: a textbook]. Kyiv, 2008. 248 p. [in Ukrainian].